Santu Wistin Studjat Bħala Kittieb

Ta' V. M. PELLEGRINI

BILLI din is-sena jaħbat is-sittax-il ċentinarju tat-twelid ta' Santu Wistin għalhekk huwa xieraq li anki "Il-Malti" bħala rivista letterarja, tfakkar din il-ġrajja, billi turi lil Santu Wistin bħala letterat.

Ħafna jaħsbu li Santu Wistin huwa biss l-awtur tal-"Qrariet" u forsi bħala l-protagonista ta' dak ir-rumanz storiku miktub minn Giovanni Papini, il-qalbieni difensur tad-demonju. Din l-allużjoni hi magħmula bla malizzja, iżda mhux mingħajr skop, għaliex jiena naħseb li l-Papini f'Santu Wistin jogħġbu iżjed il-bniedem milli l-Qaddis; l-istess kif bosta jaraw fil-"Qrariet", aktar ir-rumanz ta' ħajjiet Santu Wistin milli trattat fuq l-umiltà, fejn il-kittieb jikxef dak kollu li hu ta' sogħba u mistħij fit-tifkiriet tiegħu u fl-istess ħin jinseġ xogħol ta' tagħlim u siwi biex jagħti tama fil-ħniena bla qies li tinsab f'Alla u jqim lill-istess Alla b'ħeġġa u fervur kif jistħoqqlu.

Iżda Santu Wistin imbarra l-magħrufa "Qrariet" kiteb ukoll tlieta u disgħin trattat, imqassma f'mitejn tnejn u tletin ktieb, kif igħid hu stess fl-opra "Retractationes", li ġabar fiha dak kollu li matul ħajtu kien kiteb u, wara li fela bir-reqqa kollha l-istess kitba, qal ukoll fejn kellu xi ineżattezzi u ta tagħrif aħjar dwar l-istess xogħlijiet tiegħu. Ta' min ifakkar li kif kien qal Possidju fuq l-Isqof ta' Ippona, wara dak li Gilormu kien kiteb fuq Origene, in-numru tax-xogħlijiet li kiteb Santu Wistin huwa hekk kbir li min irid tassew jaqrahom u jixtarrhom sewwa, bilkemm kemm jasal għal dan, kieku kellu jaħli ħajtu kollha fuqhom.

Barra mix-xogħlijiet ġà msemmija Santu Wistin sawwar ukoll bosta xogħlijiet oħra bħal ma huma dawk ta' natura filosofika, apoloġetika, dogmatika, polemika, antiarjana, morali kif ukoll bosta prietki u ittri mibgħuta lill-aqwa personalitajiet ta' żmenijietu, b'kollox kif jidher minn l-"Indiculus librorum tractatuum et epistolarum Sancti Augustini", miġbur minn l-imsemmi Possidju, Isqof ta' Kalama, u kittieb tal-ħajja tal-Qaddis, bejn wieħed u ieħor elf u tliet mitt biċċa xogħol, minbarra dawk li Possidju ma rnexxilux jiġbor.

U tabilħaqq f'Santu Wistin insibu miġbura kwalitajiet hekk għolja li l-istudjużi ta' kull żmien, meta tpoġġihom ħdejh jisfgħu

fix-xejn u l-kitba tal-ilum tajba biss biex tpoġġihom fuq il-bankijiet ta' l-iskola. Jiena bħala kittieb u poeta nħares lejn Santu Wistin mhux biss bħala "il-Qaddis" li jistħoqqlu jkun meqjum minn kull nisrani, iżda wkoll bħala "il-kittieb" li fih insib il-ġenju mimli ħajja u qawwa, li tassew igħaxxaqni.

L-istil tiegħu huwa rapsodija li ssaħħar; u f'waqtiet issibu kollu ħlewwa u ħrara bħal meta taqra xi proża romantika, waqt li f'oħrajn issibu jimrah f'kitba għolja, armonjuża u preċiża bħal ma niltaqgħu magħha fl-aħjar xogħlijiet ta' Ċiċerun, f'oħrajn issibu ġwejjed, sempliċi u kollu reqqa bħalma huma d-Djalogi ta' Platone, u f'daqqa waħda mbagħad jinbidel f'aħrax u kollu qilla kif ħatna drabi kien ikun Tertulliano.

Bħala poeta jista' jiġi mxebbah ma' l-aqwa kittieba Latini ta' żmenijietu bħalma huma Makrobju u Klaudjanu u bejn it-tmiem tar-raba' u l-bidu tal-ħames seklu, huwa waħdu jiġbor ġo fih dik l-arti għolja tal-proża Latina, b'dan li mal-maestà ta' qabel huwa żied xi ħaġa iktar ta' qawwa u taħa x-xebħ ta' dik ta' żminijietna.

Is-sigriet tal-kobor tiegħu bħala kittieb u filosofu, igħid Giovanni Papini (u f'dan il-kamp tistħoqq lil Fjorentin dik l-awtorità letterarja li jgawdi), insibuh dan li huwa, jiġifieri, igħid dak li jaħseb u jħoss ġo fih dak li jistqarr. Għal Santu Wistin Alla ma huwiex ħsieb li wieħed għad irid jiltaqa' miegħu, iżda verità ħajja li titpaxxa biha. Il-verità ma hix xi ħaġa li titgħallimha, iżda ġid li kulħadd jixtiequ; id-din nisrani ma huwiex ġabra ta' tagħlim, iżda ħajja li wieħed għandu jgħixha fiha nnifisha. Santu Wistin ġabar l-għerf teoloġiku fir-ruħ tal-bniedem; dewweb il-ħsieb safi fil-forza tal-qalb u tajjar fis-sema ideoloġiku bi ġwienaħ tan-nar. Taħt ix-xbieha ta' sliem universali ssib dejjem f'Santu Wistin xi fdal ta' polemika personali, xi rifless ta' awtobiografija, u għal din is-sejħa tiegħu għas-sentimenti moħbija tal-bniedem, kif ukoll għat-tħewdin kollu ħrara li bih huwa jersaq lejn il-ħsieb filosofiku, wieħed jista' jgħid li Santu Wistin huwa tassew l-ewwel romantiku tal-Lvant, l-ewwel bniedem modern. F'dan is-sens il-Petrarca, li skond xi wħud jistħoqqlu dan it-titolu, mhux ħlief dixxiplu u segwaċi tiegħu.

Bħala filosofu l-Isqof ta' Ippona għandu l-unur li l-ħsebijiet tiegħu nsibuhom jidwu fix-xogħlijiet ta' Anselmo, Tommaso, Leibnitz, Cartesio, Pascal, Bossuet u ta' ħafna u ħafna oħ-

rajn. L-iżvilupp ta' l-idejiet tiegħu, igħidilna Umberto Moricca, speċjalment qabel il-konversjoni tiegħu, huwa sforz wieħed biex minn dak li jidher jasal għal dak li ma jidhirx; minn dak li hu sod għal dak li ma tistax taqdi; minn dak li hu ta' din id-dinja għal dak li hu barra mid-dinja. Għal Santu Wistin it-tluq huwa mill-bniedem, il-wasla f'Alla. Il-filosofija ta' Platone tgħinu f'din il-mixja hekk mudlama. Għalih huwa ċert li ma jista' jkun hemm ebda tilwim bejn ir-raġuni u t-twemmin u minn Platone jagħraf li l-idejiet huma tabilħaqq ir-raġunijiet li ma jitbiddlux u ma jidhrux ta' dak kollu li jitbiddel u li jidher: veritajiet ta' dejjem. Biex Santu Wistin jasal ħalli jagħraf sewwa din l-idea, huwa "jitla" tarġa, tarġa fit-tagħrif meħtieġ, sakemm jasal fil-ħsieb ewlieni; u jibqa' jagħmel hekk, sakemm id-dawl t'Alla ma jiddix hekk qawwi f'għajnejh, li jnebbħu bil-verità assoluta. F'dak il-ħin il-filosofu jsir teologu.

U tabilħaqq, Santu Wistin huwa l-akbar teologu nisrani tal-Knisja tal-Ivant. Għat-tkattir tas-sistema teoloġiku agostinjan serva ħafna t-taqbid li kellu kontra l-ereżiji kollha ta 'żmanijietu, fl-ewwel lok dak *kontra l-arjaneżimu* biex isaħħaħ id-domma tat-Trinità, id-divinità ta' Ġesù Kristu u l-perfezzjoni tal-morali evanġelika; imbagħad *kontra l-Manikejiżmu* li jiċħad l-essenza divina u l-bniedem, bit-tagħlim falz li s-sewwa u l-ħażin huma qawwija xorta, biex juri l-unità indiviżibbli u t-tieba bla qies ta' Alla u b'hekk iroddu lill-bniedem il-libertà ewlenija u l-kobor tiegħu morali; *kontra d-donatiżmu* li jiċħad is-setgħa u l-għaqda tal-Knisja, biex jiddefendi t-twemmin ta' l-universalità tal-Knisja; *kontra l-pelaġjaniżmu* li jiċħad il-grazzja kif ukoll il-bżonn tal-fidwa meħtieġa biex issaħħaħ in-natura dgħajfa tal-wild ta' Adam; suġġetti għall-ħażen, imxaqilba lejn id-dnub u għalhekk il-ħtieġa tal-għajnuna t'Alla.

Mill-ftit li stajt ingħidilkom, f'dan il-ħin qasir lili mogħti għal argument hekk vast, jidher li Santu Wistin kien tabilħaqq ġenju mill-ikbar, li ttajjar fil-għoli bħal ajkla u li l-bnedmin iħarsu lejh bħala wieħed li għen il-progress u l-feliċità tagħhom. Huwa għalhekk xieraq li l-opra tiegħu għandha tkun magħrufa minn kulħadd wisq iktar minna l-insara li f'Santu Wistin naraw mhux biss il-kittieb li jgħaġġeb bil-ħila letterarja tiegħu, iżda wkoll il-Qaddis li l-Knisja tagħraf bħala wieħed mill-aqwa Dutturi tagħha.